

У різних країнах по-різному регулюють процеси злиттів і поглинань. Наприклад, в Австралії, Канаді, США, Японії договори про злиття недійсні без санкції державної адміністрації, куди в обов'язковому порядку подають повідомлення про всі злиття і документи угод. В Англії, Франції, ФРН перевіряють тільки злиття великих фірм (за вартістю активів і обсягом продажів). Проте на сьогодні всі зазначені види контролю стосуються виключно поведінки національних виробників і практично не стосуються поведінки ТНК. Тому однією з головних функцій держави в умовах глобалізації має стати функція контролю за злиттями й поглинаннями за безпосередньої участі ТНК.

Токож, серед шляхів захисту вітчизняних виробників, а отже, і національної економіки від негативного впливу ТНК, варто розглядати використання нових форм ведення бізнесу, що дають змогу державі опосередковано контролювати бізнес (зокрема ТНК) і використовувати його потенціал для вирішення загальнодержавних завдань. Йдеться про такі форми, як концесії, та інші форми соціального партнерства.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, з урахуванням набутого досвіду низки країн щодо регулювання руху капіталу в умовах глобалізації варто враховувати національні інтереси держави, а не іноземних інвесторів. Однією з важливих функцій держави має стати контроль за злиттями й поглинаннями, а тому варто створити комісії, які могли б контролювати процеси злиття і поглинання та визначати їх наслідки для розвитку конкуренції.

Література

1. Стиглиц Дж. В тени глобализации / Дж. Стиглиц // Проблемы теории и практики управления. – 2003. – № 2. – С. 17-18.
2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ilo.org.ua/>.
3. Иностранные инвестиции и политика правительства Канады // Экономика и управление в зарубежных странах. – 2004. – № 3. – С. 11-22.
4. Немова Л.А. Роль государства в экономике Канады / Л.А. Немова // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. – 2005. – № 3. – С. 39-60.
5. Рогач О. Міжнародні інвестиції та практика бізнесу транснаціональних корпорацій : підручник / О. Рогач. – К. : Вид-во "Либідь", 2005. – 720 с.
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.unctad.org/en/>.

Макара О.В. Структурные трансформации в социально-ориентированной национальной экономике

Рассмотрены сущность, основные признаки, преимущества и недостатки процесса глобализации в контексте защиты конкуренции отечественных производителей путем разностороннего сотрудничества с международными организациями, проведен анализ его влияния на социально-ориентированное развитие страны, выявлена взаимосвязь структуры и эффективности национальной экономики в процессе сотрудничества с международными организациями.

Макара О.В. Structural transformation in socially oriented national economics

Essence, basic signs, advantages and lacks of process of globalization is certain in the article in the context of protection of competition domestic producers through diversified cooperation with international organizations, his influence is analysed on socially oriented development of country, the interrelation of structure and efficiency found of the national economy in the process of cooperation with international organizations.

УДК 338.43(477):664.12

Доц. Л.Г. Медвідь, канд. екон. наук;
аспір. Л.П. Рубакова – Львівська КА

ТЕНДЕНЦІ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БУРЯКОЦУКРОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Розглянуто та досліджено основні показники розвитку бурякоцукрового комплексу України за останні сім років, вплив фінансово-економічної кризи на стан виробництва цукрової буряка (зменшення посівних площ, незначне збільшення урожайності, збільшення закупівельних цін тощо) та виробництво цукру. Запропоновано основні засади концепції розвитку галузі та інфраструктури буряківництва.

Ключові слова: бурякоцукровий комплекс, фінансова криза, обсяги виробництва.

Постановка проблеми. У структурі харчування населення України цукор має важливе значення як високопоживний продукт харчування. Він є також технологічним консерватором для плодоовочеконсервної промисловості, допоміжним (спеціальним) продуктом для плодово-виноградно-виноробної та лікєро-горілчаної промисловості. Цукор – також стратегічний продукт у розвитку міжнародних економічних зв'язків і один із важливих джерел надходжень до бюджету. Цукрова промисловість є не тільки завершальною ланкою виробництва кінцевого продукту – цукру, а й організатором та інтегратором ефективного функціонування бурякоцукрового підкомплексу [1, с. 11-16].

Багато років цукробурякове виробництво займало вагоме місце в економіці України і було однією із пріоритетних та стратегічних його галузей, але на жаль, за останнє десятиліття ситуація кардинально змінилася. У нинішніх умовах господарювання цукробурякова галузь України перебуває в складній ситуації, оскільки останніми роками значне зменшення посівних площ, валових зборів цукрових буряків, зниження цукристості коренеплодів, втрата ринків збуту цукру, відсутність фінансування тощо призвели до значного зниження ефективності роботи цукробурякового комплексу України.

Досить серйозні проблеми як на ринку цукру, так і в буряковій галузі виникли в період загострення фінансово-економічної кризи з кінця 2008 р. Спеціалісти називали такий стан кризовим, і певною мірою, критичним.

Мета дослідження. Дослідити стан бурякоцукрової галузі України в умовах системної економічної кризи та запропонувати шляхи виходу з неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку бурякоцукрової галузі завжди були предметом досліджень багатьох учених. Ще у працях Р. Баглей було висвітлено проблеми цукрової галузі з точки зору адміністративних методів регулювання економіки та обґрунтовано організаційно-економічні передумови підвищення ефективності використання виробничих ресурсів цукрової промисловості в умовах ринкових відносин [2]. Окремі дослідники, зокрема Н. Сеперович та О. Варченко [3, 4], зосередили свою увагу на питаннях аналізу та регулювання ринку цукру, тенденціях і чинниках, що зумовлюють кризову ситуацію у галузі. Питання цілісності бурякоцукрового комплексу та розвитку економічних взаємовідносин між сільськогосподарськими підприємствами та виробниками цукру досліджено у працях відомих учених П. Борщевського, Ю. Горішної, Л. Дейнеко, Е. Імаса, М. Малієнка, О. Шпичака, М. Коденської, А. Задворного, П. Саблука, М. Ярчук та

ін. Проте світова економічна криза та нестабільність економічного розвитку України істотно вплинули на ситуацію у виробництві цукру, що потребує вивчення поточної ситуації та розроблення заходів щодо подолання негативних наслідків кризи у бурякоцукровому комплексі.

Виклад основного матеріалу дослідження. За виробничим потенціалом Україна завжди належала до найбільших світових виробників бурякового цукру, за сприятливих умов вітчизняна цукрова промисловість здатна виробляти його понад 5 млн т [5]. Бурякоцукрове виробництво України мало стратегічне, соціально-економічне значення. Його продукція повністю задовольняла потреби населення та зміцнювала експортний потенціал країни. У радянські часи Україна експортувала до Європи та інших країн світу понад 60 % свого виробництва цукру [6].

У недалекому минулому виробництво цукру з цукрових буряків задовольняло не лише власні потреби сільськогосподарських товаровиробників і переробників, а й слугувало джерелом значних грошових надходжень до бюджету. Однак протягом останніх років, внаслідок структурної перебудови економіки України, стихійного нерегульованого переходу до ринкових умов господарювання бурякоцукрової комплекс зазнав значних деформацій. Зменшилась площа посіву цукрових буряків, скоротилися ареали їх розміщення, відбулася деспеціалізація і переспеціалізація господарств, зазнали великих змін сировинні зони, багато цукрових заводів зменшили виробництво цукру, а частина з них зовсім не працювала, що призвело до значного зменшення виробництва цукру [7].

Лише сім областей України можна віднести до суто бурякосійних: Вінницьку, Київську, Полтавську, Рівненську, Тернопільську, Хмельницьку і Черкаську. Та й то через функціонування там великих холдингів, у яких також багато проблем. Втратили або втрачають статус бурякосійних – Житомирська, Івано-Франківська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Чернівецька, Чернігівська області. Практично скоротили виробництво цукрових буряків середні й дрібні виробники [8].

На сьогодні матеріально-технічна база цукрової промисловості країни фізично та морально зношена, вона помітно відстає від рівня розвитку її в країнах, що ведуть ефективно бурякоцукрове виробництво. Переважну частину діючих вітчизняних цукрових заводів побудовано ще в дореволюційний період. Для забезпечення виробничих потужностей сировиною цукрові заводи самостійно створюють поблизу сировинні зони. Негативні процеси спостерігаються і в насінництві цукрових буряків, що є однією з найважливіших ланок бурякоцукрового підкомплексу та носієм генетичного потенціалу продуктивності культури [9].

Тривала системна економічна криза, яка охопила всі галузі агропромислового комплексу, що особливо відчутно позначилася на цукровому виробництві, призвела до занепаду буряківництва як провідної рослинницької галузі, руйнування матеріально-ресурсного потенціалу цукрової промисловості, різкого спаду виробництва цукру й витіснення вітчизняних товаровиробників із зовнішнього продовольчого ринку [10]. Сьогодні становище в га-

лузі залишається складним і напруженим. Скоротилася кількість бурякосійних підприємств, отже, й зменшилося виробництво буряків. Також спостерігається неефективне використання посівних площ, які призначені для збирання урожаю цукрових буряків (рис. 1).

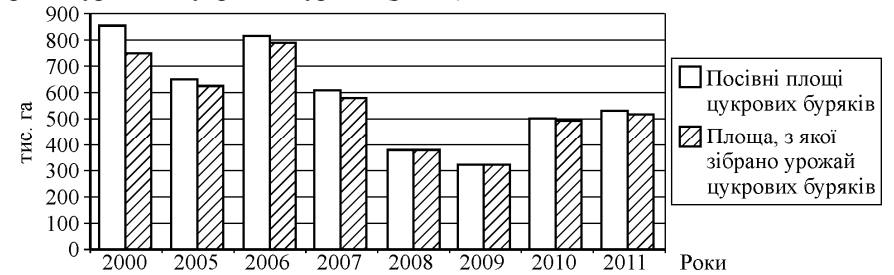

Рис. 1. Динаміка використання посівних площ цукрових буряків за 2000-2011 рр.

Хоча, як видно з рис. 2, у 2011 р. цукрові буряки мали найбільшу урожайність порівняно з іншими основними сільськогосподарськими культурами та їх урожайність у 2011 р. збільшилася на 186 ц/га порівняно з 2000 р. (рис. 3), та за значного скорочення посівних площ це не призвело до значного збільшення обсягів їх вирощування (рис. 4).

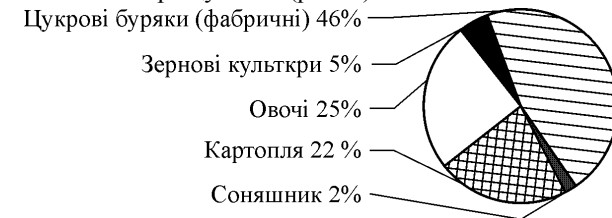

Рис. 2. Структура урожайності основних сільськогосподарських культур у 2011 р.

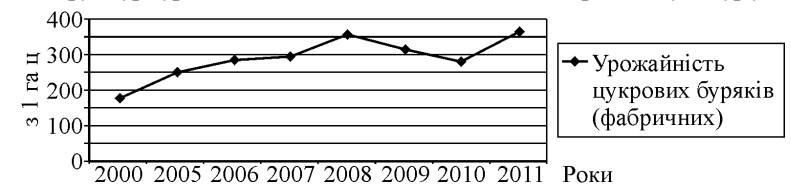

Рис. 3. Динаміка урожайності цукрових буряків (фабричних) за 2000-2011 рр.

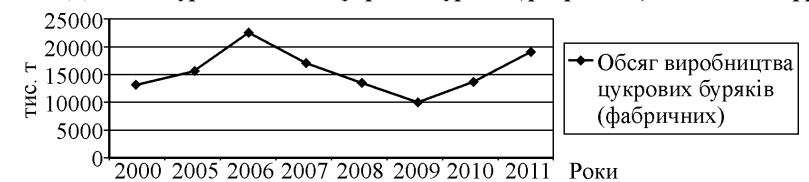

Рис. 4. Динаміка обсягів вирощування цукрових буряків (фабричних) за 2000-2011 рр.

Останніми роками більшість валового збирання цукрових буряків забезпечують сільськогосподарські підприємства. Частково виробництво цукрових буряків перемістилося в господарства населення (рис. 5).

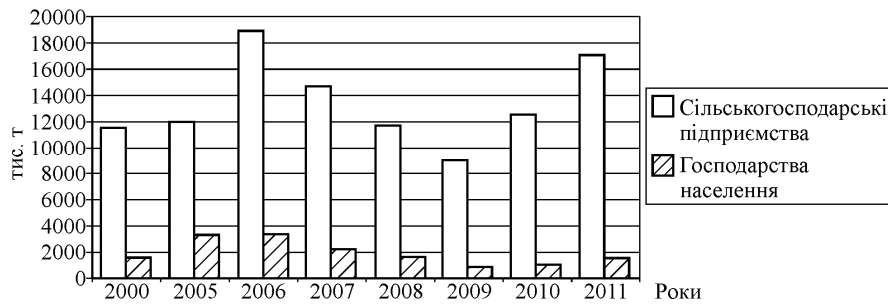

Рис. 5. Динаміка обсягів виробництва цукрових буряків (фабричних) за категоріями господарств за 2000-2011 рр.

Вирощування цукрових буряків у приватних господарствах супроводжується зниженням рівня механізації, погіршенням захисту рослин від шкідників, зростанням собівартості рослин та зниженням якості коренеплодів. А це водночас робить виробництво цукрових буряків нерентабельним. Хоча за останні два роки спостерігається збільшення обсягів реалізації цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами (рис. 6), їх рівень досяг лише показників 2007-2008 рр.

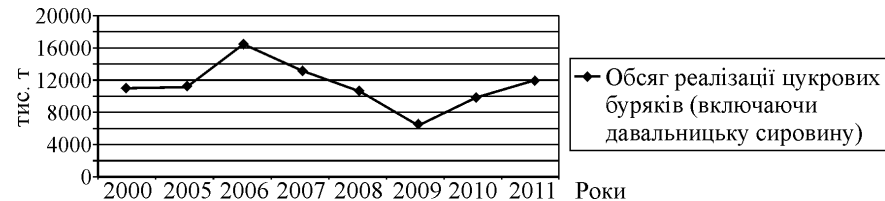

Рис. 6. Динаміка обсягів реалізації цукрових буряків (фабричних) сільськогосподарськими підприємствами за 2000-2011 рр.

Проте, незважаючи на незначне покращення у сфері виробництва і реалізації цукрових буряків, середні ціни реалізації на них стрімко зростають (рис. 7).

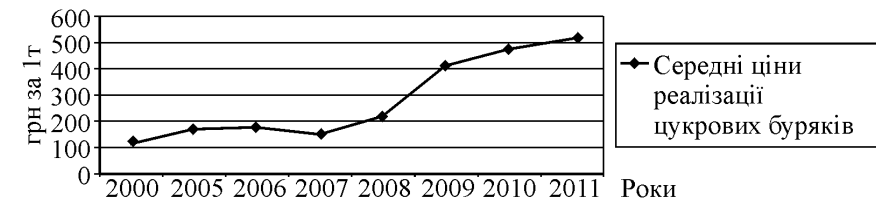

Рис. 7. Динаміка середніх цін реалізації цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами за 2000-2011 рр.

Однак, аналізуючи динаміку виробництва цукру, можна зазначити, що обсяг випуску цієї продукції до 2009 р. скорочувався, а починаючи з 2009 р. спостерігається достатньо швидке підвищення обсягів виробництва цукру (рис. 8) і у 2011 р. він майже дорівнює обсягу 2006 р. Цьому значною мірою посприяло значне підвищення роздрібних цін на цукор.

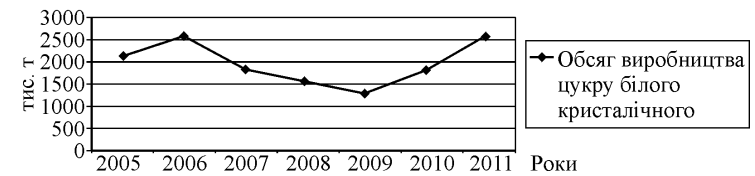

Рис. 8. Динаміка обсягів виробництва цукру білого кристалічного за 2005-2011 рр.

Виходячи з наведених статистичних даних, що характеризують сучасні тенденції, на нашу думку, цукрове виробництво повинно мати пріоритетне значення серед харчових галузей країни, що дозволило б забезпечити потреби держави цукром за рахунок власного виробництва, нарощувати його обсяги, збільшувати експорт та повністю відмовитись від ввезення тростинного цукру-сирцю для внутрішніх потреб. Попри це, в державі практично відсутня концепція розвитку галузі та інфраструктури буряківництва. До основних заasad такої концепції варто віднести:

- впровадження у виробництво ефективних технологій вирощування та збирання цукрових буряків і насіння з використанням ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій;
- розвиток міжнародного науково-технічного співробітництва, зовнішньоекономічних зв'язків у галузі селекції і насінництва, технологій виробництва цукросировини та цукру;
- оптимізацію виробництва та переробку цукрового буряка з врахуванням ґрунтово-кліматичних зон;
- здійснення структурної перебудови бурякоцукрового виробництва, виведення з експлуатації неперспективних цукрових заводів, будівництво нових сучасних підприємств;
- приведення нормативно-правової бази галузі у відповідність до міжнародних нормативів і стандартів;
- державне регулювання ринку цукру шляхом встановлення гарантованих цін, надання дотацій і пільгових кредитів, інвестування виробництва, субсидування експорту, проведення інтервенційних закупівель тощо;
- удосконалення ринкової інфраструктури галузі та організаційно-економічного механізму управління внутрішнім і зовнішнім ринками цукру.

Висновки. Таким чином, для розвитку бурякоцукрового комплексу України, крім необхідності впровадження сучасних технологій вирощування цукрових буряків, достатнього забезпечення бурякозючих господарств високоякісним насінням, мінеральними добривами і засобами хімічного захисту рослин, підвищення якості машинного парку, дедалі актуальнішого значення набуває якнайшвидша реконструкція та модернізація цукрових заводів, розширення їхніх виробничих потужностей до економічно оптимальних меж.

Література

1. Імас Е.В. Теоретико-методологічні засади сучасних досліджень розвитку цукробурякового комплексу в Україні / Е.В. Імас // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 10.
2. Баглей Р.Р. Підвищення ефективності використання виробничих ресурсів у цукровій промисловості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук, 1998. – 36 с.
3. Варченко О.М. Ринок цукру: оптимальне поєднання ринкового і державного регулювання : підручник / О.М. Варченко. – К. : Вид-во ННЦ ІАЕ, 2004. – 315 с.

4. Сеперович Н. Ситуація на ринку цукру України: стан та перспективи / Н. Сеперович // Актуальні питання аграрної політики. – К., 2002. – С. 4-27.
5. Ярчук М.М. Сучасний стан бурякоцукрової галузі / М.М. Ярчук // Матеріали науково-технічної конференції цукровиків України. – К., 2005.
6. Ярмоленко В.П. Собівартість – об'єктивна економічна категорія / В.П. Ярмоленко // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2006. – № 8. – С. 8-14.
7. Горішна Ю.Є. Регіональні особливості розвитку бурякоцукрового комплексу. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nbuv.gov.ua>.
8. Задворний А.С. Внутрішні фактори економічної безпеки ринку цукру в Україні / А.С. Задворний // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2006. – № 6. – С. 70-73.
9. Саблук П.Т. Становлення аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2006. – № 1. – С. 3-8.
10. Малієнко М. Ринок сортів ресурсів цукрових в Україні / М. Малієнко // Пропозиція : Український журнал з питань агробізнесу. – 2009. – № 5. – С. 64-69.

Медвидь Л.Г., Рыбакова Л.П. Тенденции и проблемы развития свеклосахарного комплекса Украины

Рассмотрены и исследованы основные показатели развития свеклосахарного комплекса Украины за последние семь лет, влияние финансово-экономического кризиса на состояние производства сахарной свеклы (уменьшение посевных площадей, незначительное увеличение урожайности, увеличение закупочных цен и т.п.) и производство сахара. Предложены основные аспекты концепции развития отрасли и инфраструктуры свекловодства.

Ключевые слова: свеклосахарный комплекс, финансовый кризис, объем производства.

Medvid' L.G., Ribakova L.P. Tendencies and problems of development of sugar-beet complex of Ukraine

Basic indexes of Ukrainian sugar-beet complex development for the last seven years influence of financial-economic crisis on the sugar-beet production state (sowing areas reduction, slight augmentation of productivity, increasing of purchase prices etc.) and sugar production state are considered and investigated.

Basic principles of industry development conception and infrastructure of beet-growing are offered.

Keywords: sugar-beet complex, financial crisis, production volumes.

УДК 330.341:336.761

Доц. В.І. Михайловський, канд. екон. наук;
студ. І.В. Михайловська – НЛТУ України, м. Львів

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ – ФАКТОР ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано теоретичні підходи і проведено розрахунки вартості підприємств (бізнесу) залежно від рівня ефективності використання виробничого потенціалу. Використовуючи сучасні моделі економічного зростання, оцінено можливість збільшення обсягів виробництва на підприємстві, що аналізується.

Ключові слова: ціна, підприємство, ефективність, виробничий потенціал.

Актуальність проблеми. У ринкових умовах господарювання ціна підприємства має вирішальне значення у купівлі – продажу підприємства, оформленні застави, здачі в оренду тощо. На ціну підприємства (бізнесу) безпосередньо впливає рівень використання (віддачі) залучених виробничих ресурсів, сукупність і складна взаємодія яких трактується як виробничий по-

тенціал підприємства. Тому визначення рівня ефективності використання виробничого потенціалу є актуальною проблемою в сучасній економіці.

В існуючих сучасних підходах до визначення вартості підприємства є два методологічні варіанти: оцінка вартості бізнесу та оцінка вартості підприємства. Вартість підприємства (майна) полягає у визначенні, відповідно, вартості "чистих активів", прогнозах грошових потоків і використання ціни підприємства-аналога.

Вартість бізнесу по суті відрізняється від вартості підприємства (майна) врахуванням віддачі у майбутніх періодах і визначається як ринкова, поточна та дійсна вартість. Ринкова вартість базується на використанні ресурсів ринкової позиції та конкурентоспроможності. Поточна вартість – реальна сума активів балансу за мінусом боргових зобов'язань. Реальна вартість бізнесу враховує капіталізовані майбутні результати на підставі тенденції розвитку та прогнозів на майбутнє. Низка економістів не поділяє поняття "вартість бізнесу" і "вартість підприємства" та використовує в більшості термін "вартість підприємства" і застосовує для його оцінювання витратний, дохідний і порівняльний (аналоговий) або ринковий підходи [2].

Ми приєднуємося до останньої точки зору, але вважаємо, що в окремих випадках неможливо об'єктивно використати третій підхід оцінювання. Унікальність деяких промислових підприємств просто не дає змогу знайти підприємство-аналог. Так, ТДВ "МК" "Стрий" (до 2012 року – ВАТ "МК" "Стрий") – унікальне деревообробне підприємство, аналога якого немає в Східній Європі. Обсяг реалізації становить понад 39 млн грн, з них 80 % – високоякісні стільці зі суцільної деревини (бук та дуб). Якість і ціна виробів забезпечують конкурентоздатність підприємства на теренах Австрії, Росії, Чехії, Казахстану та інших країн.

Дослідження проведемо на підставі фактичних даних підприємств галузі Західного регіону: ТДВ "МК" "Стрий" та ДП "Радеківське ЛМГ". Особливу увагу при оцінці потенціальної вартості підприємства необхідно приділити визначенню рівня коефіцієнта капіталізації, який істотно відрізняється залежно від впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ. Наприклад, ставка капіталізації (методом фінансових показників) визначається як відношення чистого прибутку та суми амортизації до вартості всього капіталу, а ставка капіталізації – залежно від ризику інвестування становить [2]:

- для ТДВ "МК" "Стрий" – 10 % (значні активи, імідж, стабільність у виробництві);
- для ДП "Радеківське ЛМГ" – 12,5 % (необхідні вагомні зусилля щодо управління активами та підтримки досягнутого рівня прибутковості).

Згідно з даними табл. 1:

- 1) у всіх випадках метод "чистих активів" визначає максимальні суми вартості підприємства (бізнесу);
- 2) інші методи (дохідні) оцінюють вартість підприємства (бізнесу) на значно нижчому рівні у зв'язку з незначними сумами чистого прибутку, який підприємства отримували (12-72 тис. грн);
- 3) практично за всіма методами вартість підприємства (бізнесу) з 2009 по 2011 рр. зростає.